

ZBIGNIEW NARECKI

Lublin

DUCHOWOŚĆ WSPÓLNOTOWA JAKO PRZEJAW FORMACJI RELIGIJNEJ ŚWIECKICH

Zdecydowaną tendencję w Kościele posoborowym stanowią, wypełniające przestrzeń pomiędzy indywidualnym wierzącym a nieokreśloną zbiorowością kościelną, duszpasterstwem masowym a jego często anonimowym odbiorcą, formami zbiorowymi ewangelizacji a ich rozproszonymi w świecie i zlaicyzowanymi adresatami, grupowe postacie religijno-kościelnego życia i działalności świeckich. Zgodnie z intencją Vaticanum II wraz z tą tendencją kształtuje się specyficzna duchowość laikatu. W zestawieniu z szeregiem znanych tradycji chrześcijańskiej duchowości – najczęściej zakonno-indywidualistycznych – brakuje w pełni ukształtowanej duchowości świeckich, chociaż wciąż wzrasta zrozumienie teologów oraz jest kumulowana różnorodność doświadczeń formacyjnych istniejących już ugrupowań. Zgodnie z oczekiwaniami Kościoła na takie duchowości uzasadnioną staje się potrzeba zaprezentowania klarujących się jej zarysów w niektórych znaczących ruchach. Nie ma wątpliwości, iż duchowości te są podstawą powstawania i rozwoju grup, gdzie głównym ich mianownikiem jest „świat”. Sformułowanie to stanowi punkt wyjścia do rozważań nad szeregiem duchowości świeckich, które wiążą się z wielością powołań chrześcijan świeckich – „będących ze świata, lecz nie dla świata”. W porównaniu z charakteryzowaną w literaturze duchowością oazowo-katechumenalną, mało znana jest – niemniej interesująca i obiecująca – propozycja duchowości, którą pod mianem „wspólnotowej” kształtuje, w coraz wyraźniejszych konturach ideowo-praktycznych, Ruch Fokolari (Movimento dei Focolari).

Zgodnie z tematem pracy, wpierw należałoby zastanowić się nad teologiczno-kościelnymi odniesieniami dla tejże duchowości, a następnie przejść do konkretnego zilustrowania fokolarskiej propozycji „duchowości wspólnotowej”, jej istoty i elementów.

I. ODNIESIENIA TEOLOGICZNO-KOŚCIELNE DUCHOWOŚCI WSPÓLNOTOWEJ

K o ś c i ó ł – W s p ó l n o t a. W nauce Vaticanum II – obok instytucjonalnej – dowartościowana została wspólnotowa struktura Kościoła. Określenie Kościoła jako ludu Bożego złączonego jednością Ojca, Syna i Ducha Świętego (zob. KK 4) oddaje istotę tego zjednoczenia, zarówno w płaszczyźnie wertykalnej, jak i horyzontalnej. Ukazany w myśli Soboru wzrost świadomości eklezjologicznej pozwala również uwydatnić prawdę, że podstawą tej nadprzyrodzonej wspólnoty jest współuczestnictwo w Chrystusie, który działa stale w Kościele przez Swego Ducha, słowo, kult i sakramenty oraz pobudza wiernych do dawania świadectwa wiary i miłości¹.

Wyakcentowanie wspólnotowego charakteru Kościoła wpływa na zmianę modelu ewangelizacji, jak i modelu formacji religijnej. Aby ów model zrozumieć, należy zwrócić uwagę na całościowe, zarazem eklezjologiczne, pojmowanie misji ewangelizacyjnej współczesnego Kościoła. Wyjaśniają ją niezmiennie praelementy ustanawiające i kształtujące każdą wspólnotę chrześcijańską. Są nimi: 1. Duch Chrystusa stanowiący podstawę do zaistnienia wspólnoty, który pozostaje źródłem miłości, początkiem jedności. To Duch jest podstawą zjednoczenia, które zwie się *koinonia*; 2. Słowo Chrystusa, które ustanawia wspólnotę chrześcijańską jako *kerygma* i *didache*: *kerygma* jako przepowiadanie Ewangelii tworzy wspólnotę słuchających, *didache* zaś jako nauczanie utwierdza w wierze członków wspólnoty; 3. Kult i sakramenty, które w ścisłej łączności ze Słowem kształtują wspólnotę liturgiczną, zwłaszcza eucharystyczną. Punkt zespalaający wspólnotę mieści się pomiędzy dwoma ośrodkami: Słowem a Eucharystią, które przekształcają przyrodzoną więź ludzi w Chrystusową, nadają jej swoisty, chrześcijański charakter². W tej to wspólnocie nawiązują wierzący najbardziej widoczną i intensywną łączność z Bogiem, bowiem stanowi ją Słowo, które cementuje proces urzeczywistniania się Kościoła jako ożywcza zasada i jego centrum. Jest nim Wcielony Bóg-Chrystus, który staje się obecny pośród ludzi w najistotniejszym wydarzeniu Kościoła, w Eucharystii; 4. Miłość Chrystusa, która udzielana w Eucharystii przeobraża wspólnotę wierzących w nadprzyrodzoną wspólnotę braterską. Sięgając rodowodu – w Trójjedynym Bogu jest miłość dla chrześcijan największym darem Ducha Świętego. Sama Eucharystia

¹ Zob. *Orędzie V Synodu Biskupów do ludu Bożego*. „Tygodnik Powszechny” 32:1978 nr 1(1510) s. 1.

² Zob. KL 7; por. F. B l a c h n i c k i. *Wspólnota w Chrystusie jako zasada teologii pastoralnej i duszpasterstwa*. „Collectanea Theologica” 39:1969 f. 2 s. 35-38.

nie ma sensu, jeśli nie znajduje swej realizacji w miłości wspólnotowej; wspólnota bez miłości traci swą wiarygodność³. W tej to perspektywie celem każdej misji ewangelizacyjnej staje się: poznanie Chrystusa (głoszenie Ewangelii), ukochanie Go (Eucharystia) i służenie (Diakonia). Wszystko inne o tyle jest warte, o ile podporządkowane będzie temu celowi i cel ten poprze. Ta chrystocentryczna orientacja jest dziś zasadniczym miernikiem pastoralnej wiarygodności; wedle niej wszystkie organizacyjne postacie działania Kościoła muszą być nastawione na pogłębianie wiary i na braterstwo⁴.

Stąd zrozumiąły staje się soborowy postulat tworzenia wspólnot, urzeczywistnianie się Kościoła przez kształtowanie ich na gruncie konkretnych, historyczno-kulturowych okoliczności. To budowanie wspólnot i ich duchowości będące gwarantem pastoralnej wiarygodności Kościoła, które – wedle nauk antrospołecznych – kształtuje mentalność, moralność i religijność wierzących, tworzy faktycznie żywe komórki i więzi międzyludzkie; w swej istocie domaga się przesunięcia akcentu z indywidualnej formacji religijnej na formację wspólnotową, czyli zorientowanie wiary i ewangelizacji na Kościół ujęty jako wspólnota ludu Bożego. Przyjęcie wspólnoty za główną zasadę życia Kościoła nakazuje, zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym, krytycznie spojrzeć na dotychczasowe postacie wiary religijnej oraz przyjąć nową, całościowo rozumianą, koncepcję ewangelizacji w podstawowej Jego strukturze – parafii. Mając to na uwadze i nie lekceważąc procesów personalizacyjno-socjalizacyjnych oraz decentralizacyjnych, należałoby skoncentrować się na szukaniu przymiotów i zadań, jakich dziś domaga się aktualizacja Kościoła. Ku temu zmierza ewangelizacja, która ma na styku tajemnicy Kościoła i rzeczywistości polskiej kształtować wspólnoty chrześcijan, te zaś z kolei – ewangelizować środowiska swego życia i działalności⁵.

W s p ó l n o t y w K o ś c i e l e. Podejmując problem ewangelizacyjno-humanizacyjnych funkcji wspólnot należy zastrzec, że nawet najlepsze ich modele nie przebudują struktur Kościoła, aczkolwiek trudno im odmówić ogromnego udziału, jaki wnoszą do Kościoła przez pokłady duchowości i eklezjalne wartości. Pomimo rozlicznych paradoksów lub niebezpieczeństw tego typu ewangelizacji stwierdzamy, iż każda – zwłaszcza mała –

³ Zob. N. G r e i n a c h e r. *Die gemeindekirche als Sozialform der Kirche der Zukunft*. W: *Kirche in der Stadt. Grundlegung und Analysen*. Wien 1967 s. 66; F. K l o s t e r m a n n. *Prinzip Gemeinde*. Wien 1965 s. 25.

⁴ Zob. KK 7-8, 35-36; KDK 22, 45; por. P. H e l l m i c h. *Martyrium und die Kirche*. Düsseldorf 1975 s. 91 nn.

⁵ Por. J. M a j k a. *Socjologia parafii*. Lublin 1969 s. 200-214; K. R a h n e r. *Einheit-Liebe-Geheimnis*. W: *Schriften zur Theologie*. H. 7. Einsiedeln 1966 s. 105-111.

wspólnota angażuje całego człowieka oraz kształtuje chrześcijańskie oblicze jednostek i społeczności. I chociaż problemy współczesności są stale nowe, dążenie do wspólnoty wykazuje, że człowiek pozostaje zawsze ten sam. Uproszczeniem byłoby sprowadzać rolę wspólnot do naturalnych potrzeb człowieka, bowiem rzeczywista ich siła tkwi w Łasce⁶. Uwspólnotawiania Kościoła, czyli włączania ugrupowań w nurt duchowościowo-ewangelizacyjny, upatrywać należy nie tylko w licznych walorach humanizacyjnych, jakie wnoszą w wyalienowane społeczności wierzących, lecz w konieczności ewangelizowania w tej właśnie postaci. Uznając źródło tworzenia się wspólnot za powszechny i nieodwracalny proces przechodzenia od religijności indywidualnej ku jej wspólnotowym wymiarom, kładzie się nacisk na: uczestnictwo w budowaniu Kościoła – całego ludu Bożego; współodpowiedzialność tychże wspólnot na wszystkich szczeblach kościelnej organizacji i działalności⁷.

W ostatnich dziesięcioleciach powstało w Polsce szereg dynamicznie rozwijających się ugrupowań religijno-kościelnych, które potocznie określa się mianem „wspólnotowych”, „przebudzeniowych”, „charyzmatycznych”. Wedle podejmowanych ostatnio klasyfikacji tych grup (ok. 30), najogólniej wymienia się ruchy: 1. ze względu na różne cele: kerygmaticzne, ewangelizacyjno-modlitewne i biblijno-liturgiczne. Z nich to na uwagę zasługuje Neokatechumenat, „Światło-Życie”, „Odnowa w Duchu Świętym”, Ruch Fokolari, w których akcentuje się ewangeliczną formację i reguły życia; 2. pragmatyczne, które specjalizują się w krucjatach społecznych, np.: „Gaudium Vitae”, „Przymierze Rodzin”; 3. tzw. duszpasterskie, np. Ruch Czciocieli Miłosierdzia Bożego. Prawdziwym impulsem dla rozwoju teologii grup było wydanie adhortacji *Christifideles laici*, która skupiła uwagę na zagadnieniu ich kościelności. Wylicza się tam dziesięć takich kryteriów, które zakładają konieczność określenia, formowania i pielęgnowania formacji religijnej wśród własnych członków. Już pobieżne wyliczenie tych kryteriów sugeruje potrzebę rozwijania przez te ruchy własnej duchowości i formacji w celu przyjętych przez nie zadań oraz ustrzeżenia się licznych zagrożeń. Są to głównie: 1. dążenie do świętości; 2. wyznawanie – zgodnie z interpretacją Magisterium Kościoła – wiary chrześcijańskiej; 3. zgodność własnych celów z celami apostołskimi Kościoła; 4. troska o powołanie do małżeństwa, kapłaństwa i życia zakonnego; 5. zaangażowanie w różne dzieła Kościoła – szczególnie

⁶ Por. N. H e p p. *Gedanken zur Gemeindefarbeit*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wien 1971 s. 280 nn.

⁷ Por. Y. C o n g a r. *Grupy nieformalne w Kościele z katolickiego punktu widzenia*. „Collectanea Theologica” 42:1972 f. 4 s. 15-37; L. S p i n e l l i. *Il problema della libertà nella Chiesa e le comunità di base*. „Sacra doctrina” 16:1972 nr 66 s. 217 nn.

charytatywne i wychowawcze; 6. coraz większe angażowanie się w ewangelizację; 7. duch wyrzeczenia; 8. ukochanie modlitwy i sakramentów; 9. komunია z hierarchią Kościoła wyrażająca się w przyjmowaniu nauk i zaleceń; 10. gotowość do współpracy z innymi ugrupowaniami świeckimi⁸.

Uznając za bezsporną w życiu i ewangelizacji Kościoła rolę wspólnot oraz mając na uwadze wypowiedź Pawła VI, iż „nie powinna nam przeszkadzać obawa, że ugrupowania te pod pretekstem własnych charyzmatów będą zamknięte i często kontestatorskie”⁹, zastanowimy się – na celowo wybranym przykładzie – nad ich formacyjno-ewangelizacyjną funkcją. Jak wskazuje współczesna teologia, wprzęgnięcie tych wspólnot do ewangelizacji, tworzenie z nich rzeczywistych struktur eklezjotwórczych, które podporządkowuje się głównemu celowi uświęcająco-zbawczemu, nie wyklucza trudności, jakie niesie ze sobą niekontrolowany rozwój różnych ugrupowań chrześcijańskich. Jedno pozostaje pewne – jakiegokolwiek obawy lub nawet występujące tu deformacje nie mogą przesłonić ich realnej religijno-formacyjnej i ewangelizacyjnej misji, do której te wspólnoty – wraz z duszpasterstwem i apostołatem – mają w swych macierzystych Kościołach dążyć¹⁰.

II. DUCHOWOŚĆ WSPÓLNOTOWA

I s t o t a. Prezentowana duchowość została zainicjowana przez pierwszych fokolarinów, tj. założycielkę Chiarę Lubich oraz jej najbliższe grono osób, w Trydencie podczas II wojny światowej. Osoby te postanowiły już wówczas podjąć wspólny wysiłek wypełnienia testamentu Jezusa „aby wszyscy stanowili jedno” (J 17, 21)¹¹. Istotą tej duchowości jest jedność realizowana przez pełnienie na co dzień przykazania wzajemnej miłości (zob. J 15, 12), dla której miernikiem i wzorem staje się Jezus ukrzyżowany i opuszczony, zaś zasadniczym sposobem doskonalenia się w tej jedności jest „dwóch lub trzech

⁸ Por. W. N o w i c k i. *Katolickie wspólnoty i ruchy religijne w Polsce współczesnej*. „Ateneum Kapłańskie” 85:1993 nr 506 s. 89 nn.; M. Ł a s z c z y k. *Zagrożenia i szanse rozwoju stowarzyszeń i ruchów religijnych w Kościele*. „Roczniki Teologiczne” 38-39:1991-1992 z. 6 s. 243 nn.

⁹ „L’Osservatore Romano” 12:1991 (z 20 VI).

¹⁰ Najczęściej wymienianymi zagrożeniami ze strony ruchów religijno-kościelnych są: 1. niebezpieczeństwo izolacji i sekciarstwa; 2. zanegowanie instytucji i autorytetu władzy w Kościele; 3. selektywizm w dziedzinie doktryny, moralności i kultu; 4. niebezpieczeństwo tzw. horyzontalizmu (zob. Ł a s z c z y k, jw. s. 244-249; P. J. C o r d e s. *Ducha nie gaście. Charyzmaty i nowa ewangelizacja*. Gorzów Wielkopolski 1990 s. 12-60.

¹¹ Zob. T. F i t y c h, Ł. K a m y k o w s k i. *Fokolarini*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 5. Red. L. Bieńkowski i in. Lublin 1989 kol. 365.

zgrupowanych w imię Chrystusa”. Fakt ten czyni możliwym – zgodnie z obietnicą zawartą w Ewangelii Mateusza (18, 20) – ukazywanie Boga w świecie. Z kolei owa wspólna jedność staje się podstawowym świadectwem, daniem siebie na wzór Zbawiciela innym i światu, dla którego osiągnięcia członkowie gromadzą się w kręgach powołaniowych: Genów, wolontariuszy, małżonków, kapłanów i zakonników oraz masowych – Nowej Młodzieży, Nowych Rodzin, Nowych Parafii i Nowej Ludzkości. Moc dla realizacji dzieła czerpią oni dzięki udziałowi w Eucharystii jako źródle i szczycie jedności, w rozważaniu co miesiąc, wybranych przez Chiare, Słów Życia. Poprzez przeżywanie Eucharystii i dzielenie się Słowami Życia starają się wzajemnie dostrzegać Jezusa w życiu własnym i innych oraz w miłowaniu Go w każdym bracie – co wyrażają w ścisłej łączności z hierarchią oraz w apostołowaniu *ad intra* i *ad extra*. Ukazując w ten sposób jedność pomiędzy sobą oraz z duchowieństwem egzemplifikują niejako jedność członków Mistycznego Ciała z Chrystusem – Głową, którego wspólną nam wszystkim – zaś szczególną patronką *Opera di Maria* – pozostaje Matka Boża¹².

Jak widać na przykładzie Ruchu – w powrocie do źródeł pobożności chrześcijańskiej odkrywana jest na nowo bogata duchowość ojców Kościoła (zob. np. H. de Lubac, J. Daniélou, K. Rahner, H. U. von Balthasar), która – ujęta historiozbowczo – wchodzi głęboko w ludzką doczesność (zob. teologię Ireneusza, Orygenesusa, Grzegorza z Nyssy), zaś szczególnie jej wymiar wspólnotowy (ojcowie greccy). W duchowości tej głosi się zatem priorytety: inkarnacjonizmu, „wcielenia”; uświęcania się i zbawiania, ale w zespolonej współpracy człowieka z Bogiem w świecie, tj. w małżeństwie, w wykonywaniu zawodu i konkretnych zadań – które to przedkłada się nad indywidualistyczną kontemplację oraz separację od świata¹³. Jak wskazaliśmy, zasadniczą właściwością duchowości wspólnotowej jest włączanie się świeckich w świat poprzez zbiorowe i współodpowiedzialne życie i dzieła, wprowadzanie realiów codzienności w krąg rzeczywistości ewangelicznej, zaś wartości osobowo-społecznych w ideał świętości. Duchowość Ruchu, zwana

¹² Zob. M. D a n i l u k. *Duchowość chrześcijańska*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 4. Red. R. Łukaszyk i in. Lublin 1983 kol. 326-327; J a n P a w e ł II. *Potrzeba solidnej duchowości wspólnotowej*. „Nowe Miasto” 2:1995 nr 3 s. 10-11.

¹³ Zob. naukę soborowej KDK (cz. II) oraz encyklik społecznych: *Centesimus annus*, *Sollicitudo rei socialis*, *Veritatis splendor*. Por. E. W e r o n. *Laikat i apostołstwo*. Paris 1973 s. 54 nn.; S. G r a b s k a. *Ku duchowości świeckich*. „Przegląd Powszechny” 1995 nr 6 s. 267 nn. Najczęściej wylicza się następujące wyznaczniki tej duchowości: spotykanie Boga w świecie, uduchowanie cielesności, czynienie sakramentem życia i działalności powołania w małżeństwie i rodzinie, modlitwy pośród codzienności, świadczące przepowiadanie Słowa, walka ze złem doczesnym itp.

też „duchowością jedności”, wprowadza w jeden nurt wspomniane, ale jakże zróżnicowane, duchowości powołaniowe i masowe. Fokolarini realizują drogę rad ewangelicznych w ramach zaangażowania w świat oraz przekonania, iż zjednoczenie z Bogiem przez drugich jest „duszą” apostołatu¹⁴. W związku z koinonijno-biblijnym widzeniem Kościoła jako ludu Bożego zwraca w tej duchowości szczególną uwagę nowa, bo oparta na zasadzie wyjątkowej bliskości, więź z hierarchią, tzw. kapłaństwo wspólne. Dzięki tej jedności pragną członkowie nasycać istniejące struktury kościelne odnawiającą treścią i zasilać specyficzną – bo o ogólnokościelnym zasięgu i humanizacyjnym wyrazie – ekumenią. Dlatego cenioną przez Jana Pawła II pozostaje orientacja ekumeniczna oraz chrystologiczno-pneumatologiczna i mariologiczna, którą Ruch – podobnie jak inne ugrupowania, np. „Oazy”, „Neokatechumenat”, „Odnowa w Duchu Świętym”, „Comunione e Liberazione”, wnosi we współczesność społeczno-kościelną¹⁵.

E l e m e n t y – h a s ł a w i o d ą c e. Hasłem przewodnim duchowości pierwszych fokolarinów jest BÓG-MIŁOŚĆ. Ta prawda zaczerpnięta z Ewangelii, która była dla wielu uczestników wojennych bombardowań Trydentu „zgorszeniem”, stała się fundamentalną wykładnią zmiany orientacji Chiary i jej towarzyszek. Wczytując się w schronach w strony Biblii, wspólnie zapragnęły one, aby na wypadek śmierci napisano na ich grobie słowa Listu św. Jana: „Uwierzyłyśmy Miłości” (1 J 4, 16). Postanowiły wówczas, aby Bóg, który jest naszym Ojcem-Miłością, stał się na ich całą przyszłość: Drogą, Prawdą i Życiem. Wszystko zatem, co miało ich razem spotykać, zostało przewidziane przez Jego Miłość. Mówiły: „nic już nie może wzbudzić lęku, jeśli bowiem uwierzyłyśmy Miłości, to postanawiamy wspólnie dla Niego żyć”.

Konsekwencją pierwszej idei było pełnienie WOLI BOŻEJ na co dzień. „Nie ten wejdzie do Królestwa niebieskiego, kto mówi: «Panie, Panie», lecz ten, kto spełnia wolę mojego Ojca, który jest w niebie” (Mt 7, 21). To przekonanie stało się dla założycielki Ruchu odkryciem drogi wiodącej do świętości, która otwarta jest dla wszystkich. Jak potem uczy Sobór Watykański II: wypełnianie woli Bożej jest wielką szansą w miłowaniu Boga; jest największą Boską przygodą, która spotyka człowieka. To bilet wstępu do świętości dla każdego (zob. KK 39-40).

Miłość Bożą oraz wypełnianie Jego woli – według duchowości Ruchu – wiąże się i urzeczywistnia w NOWYM PRZYKAZANIU, W MIŁOWANIU

¹⁴ Zob. D a n i l u k, jw. kol. 327; W e r o n, jw. s. 129 nn; t e n ż e. *Ruchy odnowy we współczesnym Kościele*. Poznań 1993 s. 54-58.

¹⁵ J a n P a w e ł II, jw. s. 10-11.

BRATA. Niemożliwą bowiem rzeczą jest te dwa hasła-idee od siebie oddzielać; są one ze sobą organicznie związane. Miłość do brata jest doskonałym wypełnieniem woli Bożej, którą wyraża – streszczające chrześcijaństwo – pierwsze i ostatnie przykazanie: „abyście się wzajemnie miłowali tak, jak Ja was umiłowałem” (J 15, 12). Im bardziej staramy się pełnić to przykazanie, tym lepszymi stajemy się realizatorami woli Boga Miłości. Kierując się tymi słowami pierwsze członkinie Ruchu zawarły pakt pomiędzy sobą jako przymierze miłości, tzw. „pakt wzajemnej miłości”. Postanowiły patrzeć na siebie wzrokiem nie krytyki, lecz miłosierdzia i przebaczenia. Zachowywanie tego paktu uczyniły duchową ośnową Ruchu.

Istotą duchowości wszelkich tworzących się z biegiem lat kręgów powołaniowych i masowych Ruchu jawi się reguła: Jezus jest obecny w każdym bracie, dlatego przykazaniem podstawowym staje się wspólne pełnienie pośród braci Jego woli, którą jest nowe przykazanie Chrystusa (zob. *Veritatis splendor* nr 20-21).

Związana z przykazaniem miłości braterskiej idea duchowości Ruchu: „gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18, 20) stanowi – według Chiary Lubich – „normę wszelkiej normy i podstawę wszelkiej zasady”. Właśnie te słowa Chrystusa są uważane za teologiczną podstawę Ruchu. Według charakterystyki podanej w pismach Założycielki: „rozważanie i praktykowanie żywego słowa Ewangelii kieruje całym życiem i stanowi podstawowy rys duchowości zwanej wspólnotową”. Fokolarini starają się żyć prawdą: „Jezus jest pośród nas”. Zanim podejmą się czegokolwiek w praktyce, stawiają sobie pytanie: „czy są naprawdę złączeni ze swoimi braćmi w imię Jezusa w ten sposób, żeby On mógł działać pośród nich”¹⁶. Ten chrystologiczno-pneumatologiczny fundament duchowości zapewnia gromadzącym się członkom obecność CHRYSTUSA POŚRODKU i nadaje sens nadprzyrodzonemu braterstwu, które Jezus „sprowadza” na ziemię dla wszystkich.

Stąd dalszą zasadą duchowości Ruchu jest JEDNOŚĆ po to, by razem ją przeżywać, dzielić między sobą, wzniecać pośrodku braci, zaczynać na nowo (J 17, 21). Duchowość jedności stała się na dalsze lata rozwoju Ruchu podstawą do szeroko rozumianej ekumenii, bowiem jako wielki dar zostawia nam ją Jezus jako swój testament. Ukazując światu Zmartwychwstałego pozostaje dla duchowości wspólnej kluczowym, nieprzebranie ubogającym ją atrybutem. Sens jej ukazała dobitnie Chiara, zaś najtrafniej – z punktu ogólnopastoralnej aktualności – podsumował Jan Paweł II: „Być jedno w

¹⁶ Por. Sekretariat Generalny. *Ugrupowania i style życia w chrystianizmie*. „Concilium” (pol.) 4:1968 s. 529-532.

Chrystusie jest [...] pierwszą i stałą formą ewangelizacji realizowanej przez wspólnotę chrześcijańską. Nasze czasy domagają się szczególnie intensywnie i gorąco, by odpowiedzieć na owo pierwotne powołanie osobiste i kościelne: tworzyć w Chrystusie jedno serce i jedną duszę (Dz 4, 32). Odnowione głoszenie Ewangelii nie może być konsekwentne i skuteczne, jeśli nie towarzyszy mu solidna duchowość wspólnotowa, pielęgnowana w modlitwie, ascezie i splocie relacji dnia codziennego”¹⁷.

Niewyczerpanym w swej tajemnicy elementem duchowości jest JEZUS OPUSZCZONY na Krzyżu (Mt 27, 46). Podczas nieprzebranego cierpienia i odrzucenia ukazuje nam Jezus miarę miłości do ludzi. Dzięki ofierze krzyżowej przywraca zatraconą jedność z Ojcem i braćmi, znaczy sens całej naszej grzesznej egzystencji wiarą i nadzieją Zmartwychwstania. Jezus „opuszczony przez Ojca” to zasada rozumienia jedności oraz klucz wszelkiej odnowy, nawrócenia, których w sposób tylko naturalny nie da się zrozumieć. Droga ta prowadzi przez ludzkie dzieje wspólnot, w których mają się uświęcać do życia wiecznego.

W rozumieniu bosko-ludzkiego Krzyża niezwykle istotne jest wsłuchiwanie się członków Ruchu w SŁOWA ŻYCIA (Mt 4, 4). Dzięki nim dokonuje się codzienna reewangelizacja na comiesięcznych kartach nowych Słów Życia, wspólne odkrywanie i dzielenie się doświadczeniami cudownych słów Prawdy, które poszczególne nuklea „pomnażają”.

Słowa Życia znajdują swój najpełniejszy epilog i ucieleśnienie w EUCHARYSTII (J 6, 54-65). Na Jej temat napisano mnóstwo traktatów, ale najbardziej wymowną jest miłość i jedność wspólnego doświadczenia, świadczenia i apostołatu, które postanowili wnieść właśnie fokolarini.

Trudno wyobrazić sobie tę misję bez wsparcia się Łaską i wzorem, którą za pośrednictwem HIERARCHII KOŚCIOŁA (Łk 10, 16) – jak wspomniano, że w szczególnej łączności z nią przez kapłaństwo wspólne – eksponują fokolarini z niespotykaną siłą na cały świat. Dzieje się to za wstawiennictwem Patronki Ruchu MARYI – Matki Rodziny z Nazaretu (Łk 1, 46-48), która jako najdoskonalszy uczeń Syna, pierwsza chrześcijanka, żywe Słowo Boga, uczy duchowo rodzić Chrystusa pomiędzy ludźmi. Dzięki tej łączności z Maryją oraz hierarchicznym Kościołem DUCH ŚWIĘTY rozdziela „jak chce i kędy chce” (J 14, 26). Nieokreśloną zatem staje się miara dawania przez Ducha Chrystusa i Kościoła miłości i jedności tym wszystkim, którzy szczerze

¹⁷ J a n P a w e ł II, jw. s. 11; Ch. L u b i c h. *Aby byli jedno*. Rzym 1972 s. 80; por. S. H ł a w i c z k a. *Ruch fokolarów*. „Przewodnik Katolicki” 1969 nr 17 (27 IV) – artykuł obficie ilustrowany, zawiera doskonały materiał informacyjny.

miłują Jego i braci, już dziś szerzą bezkompromisowo ewangeliczne przesłanie Nowej Ziemi i Nieba¹⁸.

*

Fokolarini są jednym spośród zadziwiających zjawisk życia współczesnego Kościoła. Nie są organizacją we właściwym tego słowa znaczeniu, ile raczej pewnym ugrupowaniem próbującym żyć według Ewangelii. Nie są też jakimś luźnym ruchem, gdyż preferują pewne ustabilizowane formy działania i ośrodki bardziej zorganizowane. Obecni fokolarini stanowią małe „domowe ogniska” braterstwa, złożone głównie z ludzi świeckich, oddane służbie bliźnim w warunkach współczesności. Stylem życia przypominają pierwsze gminy oraz wspólnotę św. Franciszka. Statuty tych wspólnot zatwierdziła już Stolica Apostolska. Wokół nich grawitują grupy ochotników (wolontariuszy), którzy oddają się apostołatowi pozostając w łączności z „ogniskami” życia wspólnego. Trzeci krąg Ruchu stanowią liczni sympatycy rozsiani po całym świecie. Jest wielu fokolarinów pośród kapłanów diecezjalnych i zakonnych.

Ciekawą i nową metodą formacyjno-rekreacyjną są tzw. Mariapoli, które odbywają się corocznie w lecie. Z potrzeby centrum szkoleniowego powstało wzorcowe Mariapoli w miejscowości Loppiano we Włoszech, a potem – w Afryce i na innych kontynentach. Istnieje plan stworzenia „polskiego Loppiano” pod Warszawą. Poza tym, dla rozwoju Ruchu i kontaktów na świecie, wychodzi pięknie ilustrowany periodyk – drukowany w kilkudziesięciu językach – pt. „Nowe Miasto”.

Jedną z ciekawszych form obecności Ruchu jest działalność grup młodzieży pod nazwą „Gen” – „nowa generacja”, a ostatnio – kręgów masowych, zwanych Nową Młodzieżą, Nowymi Rodzinami, Nowymi Parafiami i Nową Ludzkością¹⁹.

Zwraca uwagę zainteresowanie Jana Pawła II duchowością i inicjatywami Ruchu, niejednokrotnie daje on temu wyraz w widoczny sposób²⁰.

¹⁸ Opracowania dokonano głównie na podstawie drukowanych na łamach czasopisma Ruchu „Mariapoli” (1993), a potem „Nowego Miasta” (1994-1995) charakterystyk poszczególnych elementów-haseł duchowości wspólnotowej; zob. też *Movimenti ecclesiali contemporanei. Dimensioni storiche teologico-spirituali ed apostoliche*. Red. A. Favale. Roma 1980 s. 202-234.

¹⁹ Por. Ch. L u b i c h. *Klucz do jedności*. Katowice 1989 s. 367-368; W e r o n. *Ruchy odnowy* s. 56 nn.; A. W ó j c i k. *Ruch „Fokolarini”* W: *Dni Pallottiego 19-21 I 1978*. Ołtarzew 1978 (mps).

²⁰ Wyraża to w szeregu inicjatywach: spotkaniach osobistych, pomocy duchowej i wspieraniu materialnym, ogólnie okazywanej sympatii przez siebie i swoich przedstawicieli.

Fokolarini to niewątpliwy „znak czasu”, sygnalizujący konieczność pogłębienia ewangelicznego chrześcijaństwa. Ich duchowość i działalność apostołska zasługują na uwagę i przemyślenia ze strony Kościoła i katolików w Polsce²¹.

DIE SPIRITUALITÄT DER GEMEINSCHAFT ALS ERSCHEINUNGSFORM DER RELIGIÖSEN FORMATION DER LAIEN

Z u s a m m e n f a s s u n g

Vielen christlichen Bewegungen gemeinsam ist – der Lehre des Vaticanum II entsprechend – ihr ekklesialer Charakter. Und diese Ekklesialität ist nicht nur eine Determinante ihrer Kirchlichkeit, sondern die Verwirklichung von Kirche überhaupt. In der Einführung berufen wir uns auf die in *Lumen gentium* enthaltenen, die Kirche als Gemeinschaft konstituierenden Elemente, d.h. das Wort, den Kult und die Sakramente sowie die Liebe, und beziehen die skizzierten Bestandteile der Ekklesiogenese auf die apostolische Unterweisung im Martyrium, im Brechen des Brotes und dem gemeinsamen Gebet in der Liturgie, in der brüderlichen Koinonia und im diakonischen Dienst an den Nächsten. Dabei erkennen wir, daß das im weiteren Verlauf dargelegte Beispiel der Fokolarini-Spiritualität uns diesen sakramentalen Charakter des Lebens und Wirkens der Kirche auf eine überaus beredte und augenfällige Weise in ihrer gemeinschaftlichen Natur und Verwirklichungsform aufzeigt. Diese bis auf die tiefsten bibeltheologischen Wurzeln zurückgreifende Gemeinschaftlichkeit kommt in der Spiritualität der Gemeinschaft zum Ausdruck und findet hier ihre Verwirklichung – für sie bleibt das aufgezeigte Wesen und der Leitgedanke charakteristisch. Aus dieser Grundlegung folgt, daß die in ihrem theologisch-kirchlichen Status verankerte Spiritualität der Bewegung die bibeltheologischen Inhalte des In-der-Kirche-Seins sowie die schlüssigen pastoralen Elemente ihrer Sendung in der Welt ganz besonders betont. Wir können in ihr zwei sich untrennbar durchdringende Orientierungsschichten erkennen: 1. die der geistigen Formation (vertikal, innerlich), die die auf das Geheimnis der Heiligen Dreifaltigkeit zurückgreifenden Elemente bilden: Gott ist die Liebe,

---

²¹ Literaturę obcojęzyczną o Ruchu podaje cytowane „Concilium” (wyd. pol.) Poznań 1968. Zob. także: *Movimento dei focolari*. Rzym 1965; J. M. W a l l e t. *Enthusiasm. The Focolarini*. „The Clergy Review” 53:1968 s. 14-20; *Die Bewegung der Fokolare*. München 1968; R. K a m i Ń s k i. *Biblia w życiu parafii i małych wspólnot religijnych*. W: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*. Red. ks. J. Kudasiewicz. Lublin 1991 s. 163; E. W e r o n. *Focolarini*. W: *Życie wedle Ducha*. Red. E. Weron. Poznań 1987 s. 152-160. Cenną literaturę stanowią liczne pozycje i artykuły obcojęzyczne (niektóre tylko tłumaczone na język polski) Chiary Lubich i głównych postaci Ruchu. W ostatnich latach pojawiło się szereg opracowań teologicznych wysoko oceniających teologiczno-formacyjne i ewangelizacyjno-humanizacyjne walory Ruchu oraz Jego znaczenie we współczesnym Kościele (zob. *Biskupi wokół Papieża*. „Nowe Miasto” 2:1995 nr 3 s. 9-10). Pewne inspiracje ideowe Ruchu można dostrzec w encyklice Jana Pawła II o działalności ekumenicznej *Ut unum sint*. („L'Osservatore Romano” 16:1995 nr 6 s. 4-31).

der Wille Gottes, Christus am Kreuz, der Heilige Geist; 2. die der Evangelisation und Humanisierung (horizontal, äußerlich), die als augenfällige Konsequenz der ersten in der Erfüllung des Neuen Gebotes gegenüber dem Bruder zum Ausdruck kommt: „wo zwei oder drei versammelt sind“ mit Christus in der Mitte, die ständig durch Worte des Lebens und die Eucharistie gestärkt werden, da verwirklichen die Mitglieder die Liebe und die Einheit. Die Fokolarini, die in strikter Einheit mit der Hierarchie der Kirche stehen, können sich durch die Vermittlung ihrer Schutzherrin Maria in der Kraft des Heiligen Geistes schnell verbreiten und international werden.

In der präsentierten Spiritualität weckt die außerordentliche Originalität und zugleich Selbstverständlichkeit der Bewegung unsere Aufmerksamkeit, die gestützt auf die übermittelte Offenbarung alles synthetisiert und auf die tiefste Wurzel des Christentums und Testaments Jesu, d.h. auf die Einheit zurückführt. So sieht und beschreibt diese Spiritualität Chiara Lubich, für die nur die Einheit und Liebe gegenüber Gott und den Nächsten zählt, für die sich die erneuernde Kraft dieser Spiritualität – ähnlich wie beim hl. Franziskus – aus dem neuen Lesen, Verstehen und Anwenden des Evangeliums auf die Bedingungen unserer Zeit im wörtlichen Verständnis, im Verständnis Christi selbst, ergibt. Der Heiland „schrieb nur einmal, aber auf Sand“; „Er war das lebendige Wort, das eine lebendige Gemeinschaft hinterläßt die Er durch Bande der gegenseitigen Liebe verbindet und mit Seinem Geist der Einheit belebt“.

Übersetzt von Herbert Ulrich